

IVO PETRICIOLI

» ECCLESIAE SANCTORUM IOHANNIS ET
VICTORIS TILAGI«

UDK 904:726(22 Dugi otok)»653«
Izvorni znanstveni članak
Original Scientific Paper

Dr. Ivo Petricioli
YU — 57000 Zadar
Filozofski fakultet, Obala
maršala Tita 2

Autor objavljuje rezultate arheoloških istraživanja na crkvama sv. Viktora i Ivana, koje su u ranom srednjem vijeku sagrađene na južnom dijelu Dugog otoka, tada nazivanom *Tilagus*. Crkve se spominju u nekoliko srednjovjekovnih dokumenata iz arhiva samostana sv. Krševana (*Grisogonus*) u Zadru, kome su pripadale. Arheološkim istraživanjima provedenim 1956. i 1957. godine ustanovilo se da je crkva sv. Viktora bila kvadratnog tlocrta vrlo malih dimenzija s predvorjem i vjerojatno pokrivena kupolom kao i crkva istih dimenzija posvećena sv. Pelegriinu u Savru na istom otoku. Crkva sv. Ivana je znatno veća, longitudinalnog oblika s apsidom i s tri slijepa luka uz bočne zidove. Od jedne i druge crkve pronađeno je nekoliko ulomaka karakteristične ranosrednjovjekovne arhitektonske dekoracije.

Navršava se trideset godina da su arheološki istražene dvije ranosrednjovjekovne crkve kod zaljeva Telašćice, srednjovjekovnog *Tilagusa* na južnom dijelu Dugog otoka, poznate po povijesnim izvorima. U trećem svesku ove serije našeg časopisa iznio sam problematiku oko identifikacije ostataka tih crkava citirajući literaturu koja se njima bavila.¹ Istraživanje sam obavio u dva navrata ljeti 1956. i ljeti 1957. god. u okviru zadatka što ih je bio preuzeo zadarski Institut za historijske nauke Filozofskog fakulteta u Zagrebu.² Naglim i preranim ukinućem toga Instituta svi su radovi prekinuti, pa tako i dalje istraživanje na tim zdanjima. Ipak arhitektonske osobine jednog i drugog gotovo u cijelosti su došle na vidjelo, tako da su se rezultati mogli u toj fazi istraživanja predati javnosti. Kratki izvještaj objavio sam 1958. god. s ograničenim brojem ilustracija, tako da ni do danas nalazi nisu prikazani kako bi trebalo.³ Taj propust

¹ I. Petricioli, Spomenici iz ranog srednjeg vijeka na Dugom otoku, *Starohrvatska prosvjeta*, ser. III, sv. 3, 1954, 56—60.

² Idem, Institut za historijske nauke u Zadru, Zadar, *Zbornik*, Zagreb 1964, 721—723.

³ Idem, Neki preromanički spomenici Zadra i okolice u svjetlu najnovijih istraživanja, *Zbornik Instituta za historijske nauke Zadar*, II, 1956—1957, 65—76.

želio bih ovom prilikom nadoknaditi i iznijeti opsežniju dokumentaciju o arhitekturi i ulomcima skulpture, rekapitulirajući podatke iz povijesnih izvora.

1. Povijesni izvori

Crkve sv. Ivana i Viktora »u Tilagu« ili »na otoku Tilagu«, odnosno njihovi titulari, spominju se u nekoliko dokumenata iz arhiva samostana sv. Krševana u Zadru od kraja 10. do 13. st. (danas u Historijskom arhivu), pa je potrebno da ih navedem na prvom mjestu.

1. Isprava nesigurno datirana između 986. i 999. god. pisana beneventanom, kojom zadarski plemići darivaju samostanu sv. Krševana lovišta riba na otoku Tilagu u velikoj uvali sv. Viktora.⁴ Spomen imena tog sveca upozorava da je postojala tada crkva s tim titularom (pozicija u arhivu samostana: Kaps. XIV, br. 242).

2. Isprava datirana između 1. IX. 1064. i 31. VIII. 1065, pisana kasnom karolinom, kojom je Teuzo, izaslanik pape Nikole II, presudio u korist samostana sv. Krševana spor što ga je samostan imao sa zadarskim plemićem Grubinom, koji je bio *cellu* sv. Ivana u Tilagu poklonio samostanu i zatim tražio natrag.⁵ To je najstariji spomen crkve sv. Ivana, i to pod imenom *cella* kako se obično nazivaju manji samostani ili eremitaže, no može se taj izraz shvatiti kao naziv za crkvu malih dimenzija (pozicija u arhivu: Kaps. XVIII, br. 46).

3. Isprava iz 1075. god. datirana *ea tempestate, qua comes Amicus regem Croatiae cepit* odnosi se na spor samostana sv. Krševana sa zadarskim biskupom Stjepanom oko celle. Izaslanik pape Grgura VII, Gerard presudio je spor u korist samostana.⁶

4. Isprava pape Celestina III. iz 1195, kojom se potvrđuju posjedi samostana sv. Krševana. Tu se prvi put spominju crkve sv. Ivana i Viktora zajedno (*ecclesias Sanctorum Iohannis et Victoris Tilagi cum pertinentiis suis*)⁷ (Kaps. I, masso A, no 7).

5. Isprava sličnog sadržaja pape Inocenta III, iz 1204. gdje se spominje samo crkva sv. Ivana (*ecclesia Sancti Iohannis de Tilago*) (Kaps. I, masso A, no 11).⁸

⁴ F. Rački, *Documenta historiae Croatiae periodum antiquam illustrantia*, Zagreb 1977, 25; J. Nagy, *Isprave iz doba hrvatske narodne dinastije*, Zagreb 1925, facsimile I; J. Stipišić i M. Samšalović, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, I, Zagreb 1967, 49.

⁵ F. Rački, *o. c.*, 59; J. Stipišić, M. Samšalović, *o. c.*, 99.

⁶ F. Rački, *o. c.*, 99; F. Šišić, *Priručnik izvora hrvatske historije*, Zagreb 1914, 263; M. Barada, *Dinastičko pitanje u Hrvatskoj XI stoljeća*, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, I, 1932, 185; J. Stipišić, M. Samšalović, *o. c.*, 136.

⁷ C. F. Bianchi, *Zara cristiana*, II, Zadar 1879, 509; T. Smičiklas, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Sclavoniae*, II, Zagreb 1904, 274. U tim dvjema knjigama dio papine isprave koji se odnosi na crkve u Tilagu citiran je pogrešno: *ecclesiam sanctorum Iohannis et Victoris* dok se po sačuvanim primjerkama te isprave u Historijskom arhivu u Zadru (fond samostana sv. Krševana) lako čita *ecclesias sanctorum* ... Vidi o tome opširnije u I. Petricioli, *Spomenici*, 59.

⁸ T. Smičiklas, *o. c.*, III, Zagreb 1905, 38.

6. Isprava datirana oko 1225. god. kojom se Andrija Petriče obvezuje samostanu sv. Krševana obrađivati zemlju koja se nalazi u blizini crkve sv. Ivana (*incipiente ab ecclesia beati Iohannis usque ad Capisam*).⁹

7. Isprava od 23. VIII. 1305. kojom Vid, opat samostana sv. Krševana, daje u najam Ivanu Merdeši zemlju *in Telago, inchoando a campo ecclesie sancti Iohannis* (Kaps. XVIII (prije XXIII) br. 51 (prije 462)).¹⁰

8. Zabilješka na poleđini isprave navedene ovdje pod br. 2, pisana goticom 14. st.: *Cartula de Tilago ubi sunt due ecclesie sancti Iohannis et sancti Victoris cum suis territoriis...*

2. Ostaci crkve sv. Viktora na Citoriju

Citorij je uzvišenje na kosi Stivanjske gore na južnom kraju Dugog otoka, koja se proteže zapadno od Stivanjeg polja dijeleći ga od pučine Jadrana. Nadmorska visina mu je 99 m. S morske strane padine su vrlo strme (preko 45°) dok su prema polju znatno blaže. Toponim se dovodi u vezu s imenom sv. Viktora u obliku »sv. Vitorij«.¹¹

Ostatke crkve otkrio je A. M. Strgačić i djelomično istražio. Objavio je ne sasvim preciznu skicu tlocrta, pretpostavljajući da je crkva bila longitudinalnog oblika. Smatrao je pogrešno da je to *cella sancti Iohannis* iz isprava 11. st.¹²

Spomenutim istraživanjem mogao sam utvrditi točan tlocrt crkvice: bila je malih dimenzija, ponešto nepravilna kvadratna tlocrta (nutarnje mjere: 3,35 x 3,35 m) s polukružnom apsidom širom od apsidalnog luka. Na tu kvadratnu prostoriju bilo je dograđeno predvorje. Ostaci njegovih zidova loše su sačuvani, a nisu zbog velike hrpe kamenja što ih pokriva istraženi do kraja, tako da točan tlocrt predvorja nismo mogli ustanoviti. Iako su se sačuvali u maloj visini, zidovi crkve jasno pokazuju tehniku zidanja. Lomljeno, nepravilno kamenje slagano je u debeli sloj žbuke s krupnim zrcima pijeska. Pod je bio popločan nepravilnim lomljenim pločama. Debljina zidova, dimenzije i tlocrt sasvim odgovaraju crkvi sv. Pelegrina u Savru na istom otoku. Nepravilnost u oblikovanju jednog ugla na tlocrtu dovela me na misao da je crkva imala trompe i na njima kupolu, jednako kao što se nalazi u crkvi sv. Pelegrina.¹³ Tako je ona registrirana i u katalogu T. Marasovića.¹⁴

Pronađeno je nekoliko ulomaka fino klesanog i ukrašenog kamenja na osnovi čega je bilo lako ustanoviti da je crkva uprkos malim dimenzija-

⁹ O. c., 254.

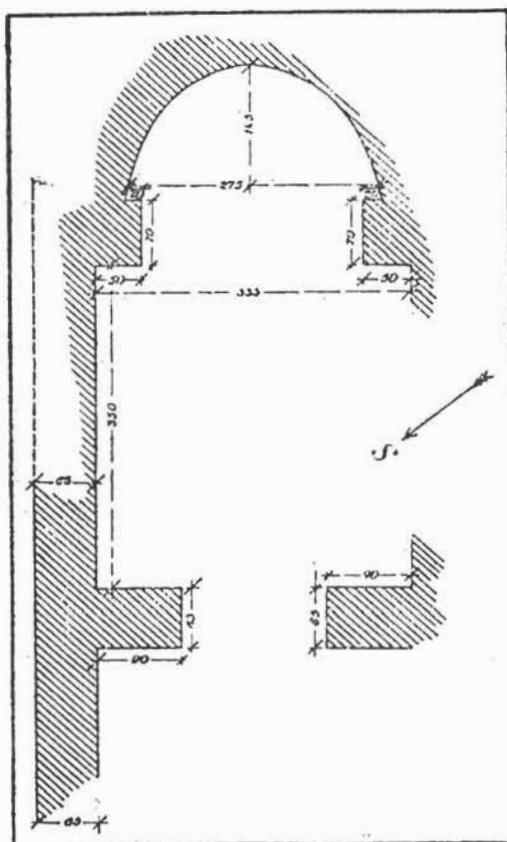
¹⁰ O. c., VIII, Zagreb 1910, 108.

¹¹ B. Finka, Porijeklo naziva Citorij, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 2, 401—420.

¹² A. M. Strgačić, *Cella sancti Iohannis in Tilago*, *Časopis za hrvatsku povijest*, I/4, Zagreb 1943, 316—329.

¹³ Za arhitektonske snimke crkve sv. Pelegrina v. I. Petricioli, *Građevni i umjetnički spomenici srednjega vijeka na Zadarskim otocima, Zadarsko otočje*, zbornik, Zadar 1974, 83.

¹⁴ T. Marasović, *Prilog morfološkoj klasifikaciji ranosrednjovjekovne arhitekture u Dalmaciji*, Prilozi istraživanju starohrvatske arhitekture, Split 1973, tab. XI.

Sl. 1. Strgačićev nacrt crkvice sv. Viktora na Citoriju. — *Plan de Strgačić de la petite église Saint-Victor, à Citorij*

ma imala karakterističnu oltarnu ogradu s plutejima, stupcima i arhitravom. U poljskoj kućici Roka Karinje sačuvao se dio stupića s kapitelom, a za vrijeme istraživanja pronađen je ulomak ukrašen karakterističnim nizom voluta, tzv. kukama, koji svojim blagim zakrivljenjem i obradom pozadine upozorava na to da je pripadao polukružnom zabatu vrata oltarne ograde. Naknadno sam pronašao u neposrednoj blizini ruševina ulomak arhitrava ograde sačuvan u svojoj debljini ukrašen identičnim »kukama«. Od ukrašenih pluteja nema ni traga. U ruševinama je međutim, nađen kamen precizno klesan s usjekom, što me upućivalo na to da je pripadao stepenici na koju je bio usađen plutej i da se nalazio po sredini ograde zauzimajući dio ulaznih vrata. Nađen je također ulomak fino klesane ploče debljine 13 cm, koji bi mogao pripadati pluteju. Treći veći ulomak stupca dužine 73 cm, debljine 13 cm, pronađen u poljskoj kućici Maras u polju Dražice podno Citorija, a donesen s Citorija, upozoravao

cum omnia terrarum suarum et cum omnibus pertinentiis suis. Ecclesiam sancti Martini
bradici cum pertinentiis suis. Ecclesiam sancti Martini ante portam civitatis cum pertin
entibus sancti Laurentii lucorani cum pertinentiis suis. Ecclesiam sancti Johannis et vic
toris. Ecclesiam sancti Georgii cum pertinentiis suis. Nullus a nobis decimas exigeret
vel extorqueret

et cum omnibus pertinentiis suis. Ecclesiam sancti Martini viculicam pertinentiis
suis. Ecclesiam sancti Martini ante portam civitatis cum pertinentiis suis. Ecclesiam
sancti Laurentii lucorani cum pertinentiis suis. Ecclesiam sancti Johannis et vic
toris. Filij
secularium terrarum Berde et terrarum Suchouare et piscationes omnes per
tinentis animalium vicorum nullus a nobis decimas exigeret vel extorqueret

Dva prijepisa bule pape Celestina III. iz 1195. god. sa spomenom crkava sv. Ivana i Viktora u Tilagu. —
de la bulle du pape Celestin III datant de 1195 et mentionnant les églises Saint-Jean et Saint-Victor à

A

B

C

D

Ostaci crkvice sv. Viktora na Citoriju i ulomci stupca, luka i arhitrava oltarne pregrade. — Vestiges de la petite église de Saint-Victor à Citorij et fragments de la colonne, de l'arc et de l'architrave du chancel

A

B

A. Stivanje polje, ruševine crkve sv. Ivana prije istraživanja. B. Apsida crkve sv. Ivana, otkopana 1956. god. — A. Stivanje polje, ruines de l'église Saint-Jean avant les fouilles. B. Abside de l'église Saint-Jean, mise au jour en 1956

Unutrašnjost crkve sv. Ivana nakon radova 1957. god. — *Intérieur de l'église Saint-Jean, après les travaux de 1957*

A

B

A. Ulazni dio crkve sv. Ivana sa sarkofagom. — B. Crkva sv. Ivana, stepenice naknadno probijenih vrata, sastavljene od starih pragova. — A. Partie de l'entrée de l'église Saint-Jean renfermant un sarcophage. B. L'église Saint Jean, les escaliers près de la porte percée ultérieurement, constitués de seuils anciens

A

B

A. Križ, naslikan na zidanom stolu u crkvi sv. Ivana. B. Ulomci dovratnika u crkvi sv. Ivana. — A. *Croix peinte sur une table massonnée dans l'église Saint-Jean.* B. *Fragments de chambranle de l'église Saint-Jean*

A

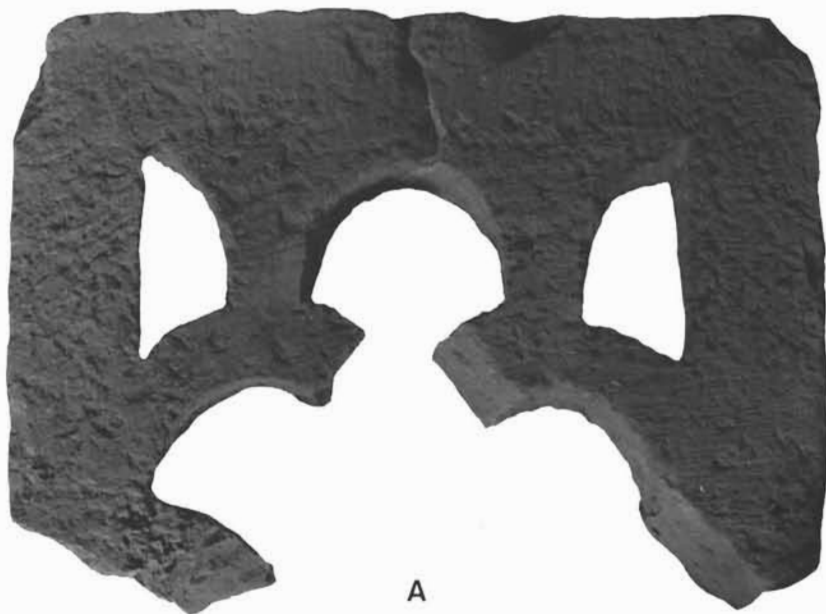

B

C

A. Crkva sv. Ivana. Kapitela bifore ukrašen s dviju strana pleternim ukrasom. B. Pleterni ukras na jednoj strani kapitela bifore. C. Pleterni ukras na drugoj strani kapitela bifore. — A. *L'église Saint-Jean. Chapiteau d'une baie géminée, décoré d'un ornement à entrelacs sur deux côtés.* B. *Ornement à entrelacs d'un côté du chapiteau de la baie géminée.* C. *Ornement à entrelacs de l'autre côté du chapiteau de la baie géminée.*

A

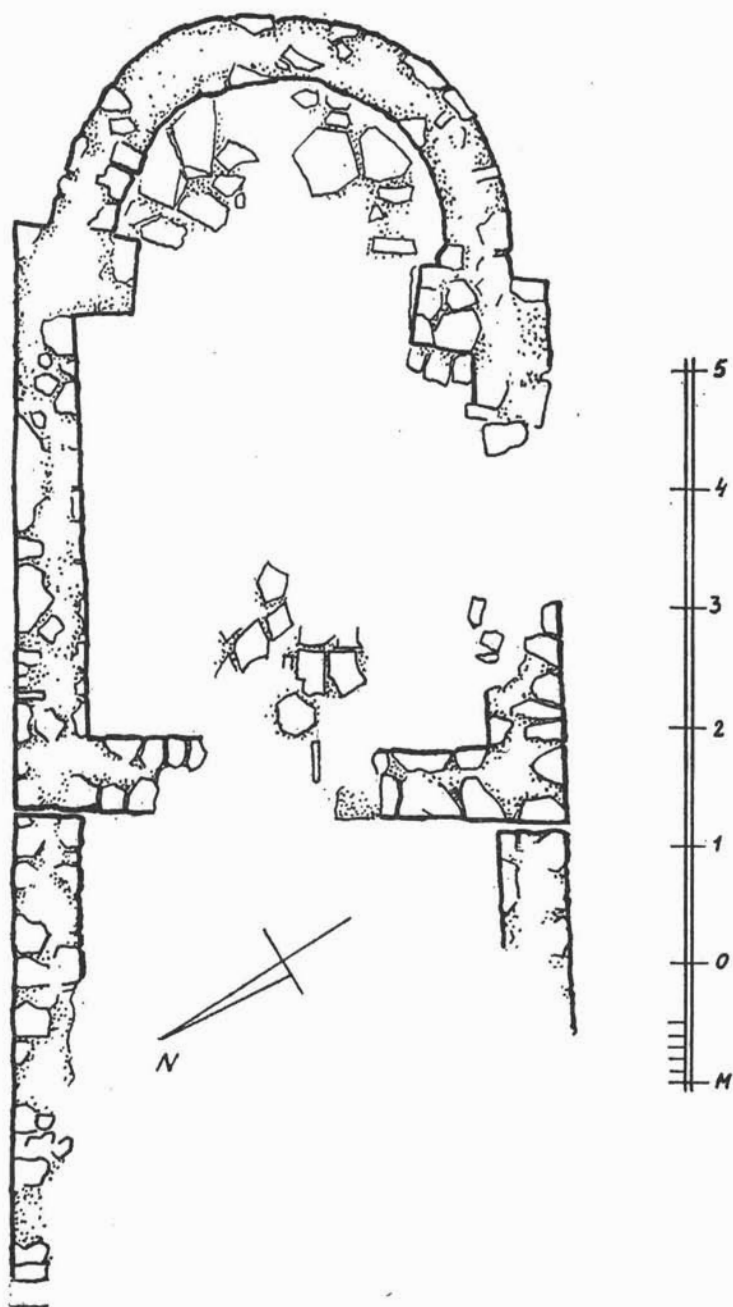

B

C

A. Ulomci tranzene iz crkve sv. Ivana. B. Ulomak stupca oltarne pregrade iz crkve sv. Ivana. C. Romanička konzola iz crkve sv. Ivana. —
A. Fragments de transeme de l'église Saint-Jean. B. Fragment de colonne du chancel de l'église Saint-Jean. C. Console romane de l'église Saint-Jean

Sl. 2. Tlocrt ostataka crkvice sv. Viktora na Citoriju. — *Plan des vestiges de la petite église Saint-Victor, à Citorij*

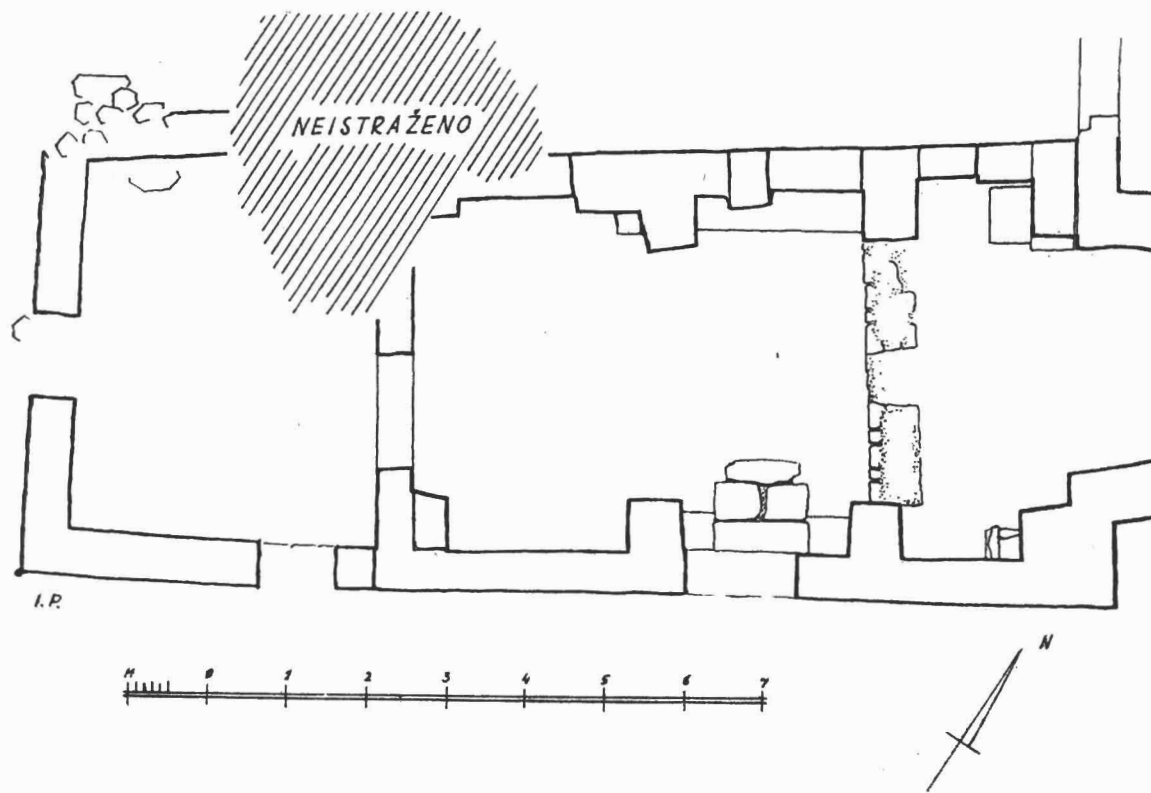
bi na tipičan stupac oltarne ograde jer, s jedne strane, ima po dužini žlijeb širok i dubok 4 cm u koji se mogao usaditi plutej. Kako su arhitrav i luk ograde vrlo jednostavno ukrašeni, samo s »kukama«, pretpostavljam da je donji dio ograde mogao biti bez ukrasa, eventualno da je na gornjem rubu pluteja mogao biti neki ukras. Iako je sačuvani kapitel jako izlizan, on pruža neke podatke, pa se može pretpostaviti kako je izvorno izgledao. Imao je čašku od polukružnih obrubljenih latica, iz kojih su se na uglovima izvijale karakteristične volute, spojene po sredini strana s tordiranim štapićem. Radi se o uobičajenom obliku kapitela na oltarnim ogradama.

3. Ostaci crkve sv. Ivana u Stivanjem polju

Crkva se nalazi u Stivanjem polju, na njegovom sjeveroistočnom rubu, na padinama brežuljka Mrcinjaka, koji to polje dijeli od zaliva Telašćice. Na sam njezin položaj odnosi se toponim Gruh, koji se inače susreće na mjestima gdje postoje neke ruševine. U blizini se pronalaze često ulomci antičke keramike. Crkva nije orijentirana na uobičajen način sjeverozapad — jugoistok što se susreće na našem primorju, nego jugozapad — sjeveroistok, vjerojatno zbog terenskih uvjeta: okomito na padine brežuljka. Ruševine je prekrivala velika gomila kamenja i šljunka obrasla gustim grmljem i stablima. Visoka je bila od današnjeg nivoa terena, kod apsida preko 1 m, a kod ulaza preko 3 m, jer je visinska razlika terena različita zbog kosine. Korijenje raslinja, a naročito stabla, ne samo što je dosta oštetilo zidove nego je pri krčenju predstavljalo veliku zapreku. Zbog velikog stabla kostele što raste na zapadnom uglu crkve nije ni moguće završiti istraživanja. Na gomili s jugoistočne strane bila je vidljiva veća površina bočnog zida, a na sjeveroistočnom rubu mogla se nazrijeti oblina apsida. To me navelo da zimi 1951. izvršim pokusno sondiranje, čime se mogao odrediti oblik crkve: bila je longitudinalna tlocrta s polukružnom nešto nepravilnom apsidom i s dva slijepa luka duž pobočnih zidova, koji su nosili svod.¹⁵

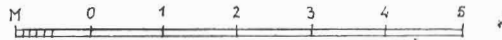
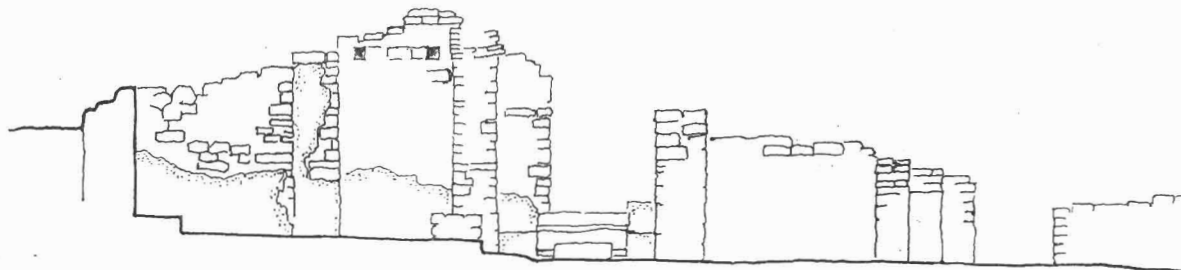
Radovima 1956. istražena je apsida i prvi travej do nje, a godinu dana kasnije sva unutrašnjost crkve, dok je zahvatom u studenom 1957. očišćena gotovo cjelokupna površina prizidanog predvorja. Visina sačuvanih zidova znatno varira: u apsidi (mjereći od poda crkve) 1,80 m, na jugoistočnom zidu 3,10 m do 1,20 m, na sjeverozapadnom 1,70 m do 0,80 m, a na jugozapadnom, pročelnom 0,80 m. Južni zidovi predvorja sačuvani su, iako u lošem stanju, do visine od 1 m, dok je zapadne uništilo skoro do temelja korijenje kostele. Visina apsida i prvog traveja, tj. prezbiterija, viša je za 20 cm od poda ostale crkve. U prezbiteriju je sastav poda finiji (žbuka) od ostalog poda (gruba žbuka s mnogo kamenih ploča). Pronađeni su ostaci zidane podloge za oltarnu ogradu, uz bočne zidove u drugom traveju (računajući od apsida) zidane klupe, a uz sjeverni ugao apsida

¹⁵ I. Petricioli, Spomenici, T. 4. Tlocrte crkava sv. Viktora i sv. Ivana iz tog članka prenio je I. Ostojić (*Benediktinci u Hrvatskoj*, knj. II, Split 1964, 62, 63) ali s poremećenim legendama.

I.P.

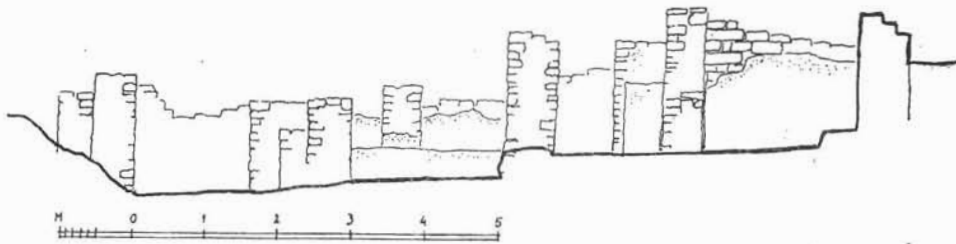
Sl. 3. Tlocrt ruševina crkve sv. Ivana u Stivanjem polju. — Plan des ruines de l'église Ivan) à Stivanje polje

Sl. 4. Presjek kroz ruševine crkve sv. Ivana, pogled prema jugoistoku. — Coupe à travers l'église Saint-Jean (sv. Ivan), vue vers le Sud-Est

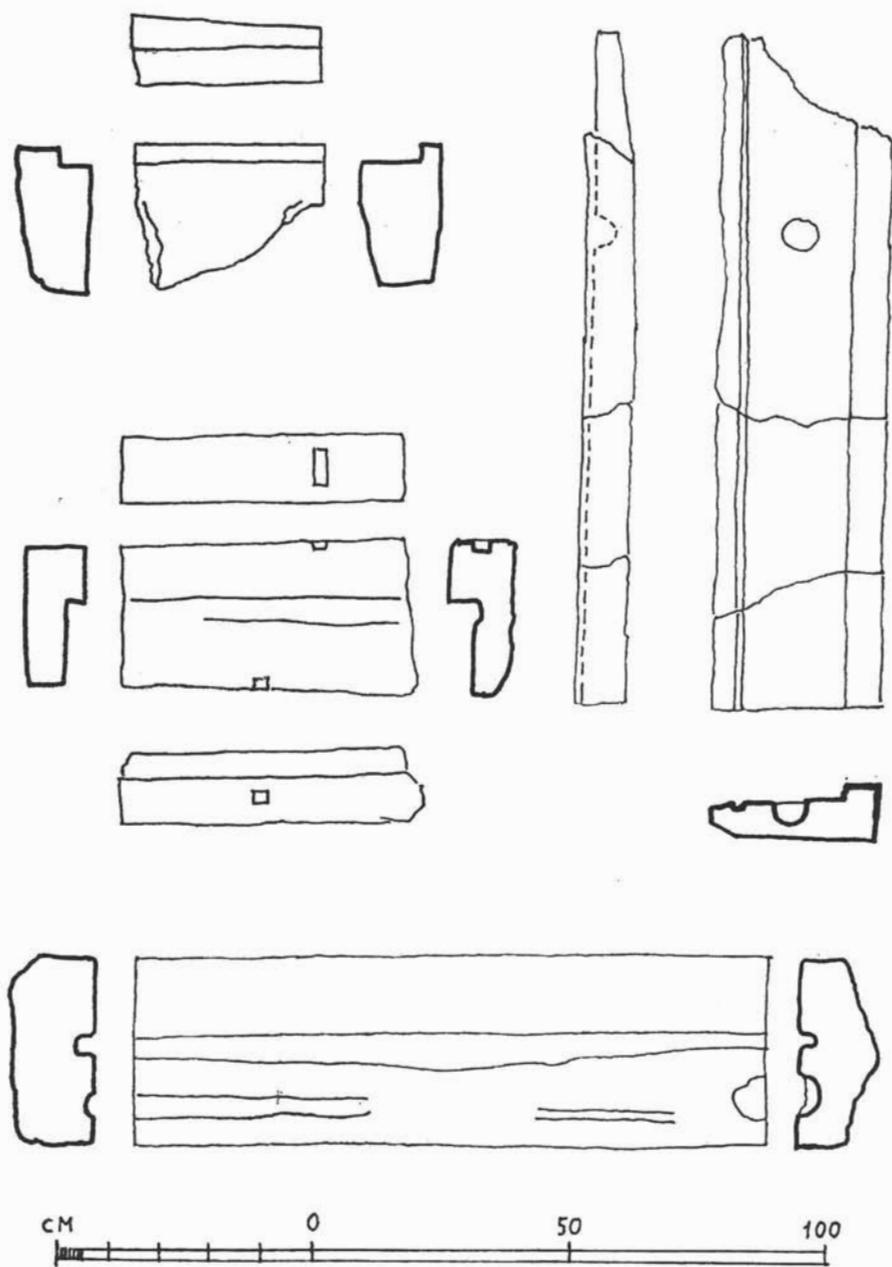

zidani stol — oblacionarij, kome je na prednjoj plohi naslikan crnom bojom križ. Na jugoistočnom zidu, u drugom traveju od apside, probijena su naknadno vrata i to u vrijeme kad je visina terena zbog naplavina bila već znatno viša od razine poda crkve. Preko zidane klupe improvizirane su tri stepenice sagrađene od više ulomaka obrađenog kamena. Za najgornju stepenicu upotrijebljen je masivni kameni prag dužine 123, širine 37 cm, vjerojatno od ulaznih vrata koja su naknadno zazidana. Naknadno su zazidana i mala bočna vrata predvorja. Kako je već kod prvog sondiranja ustanovljeno, sjeverozapadni bočni zid sastavljen je od

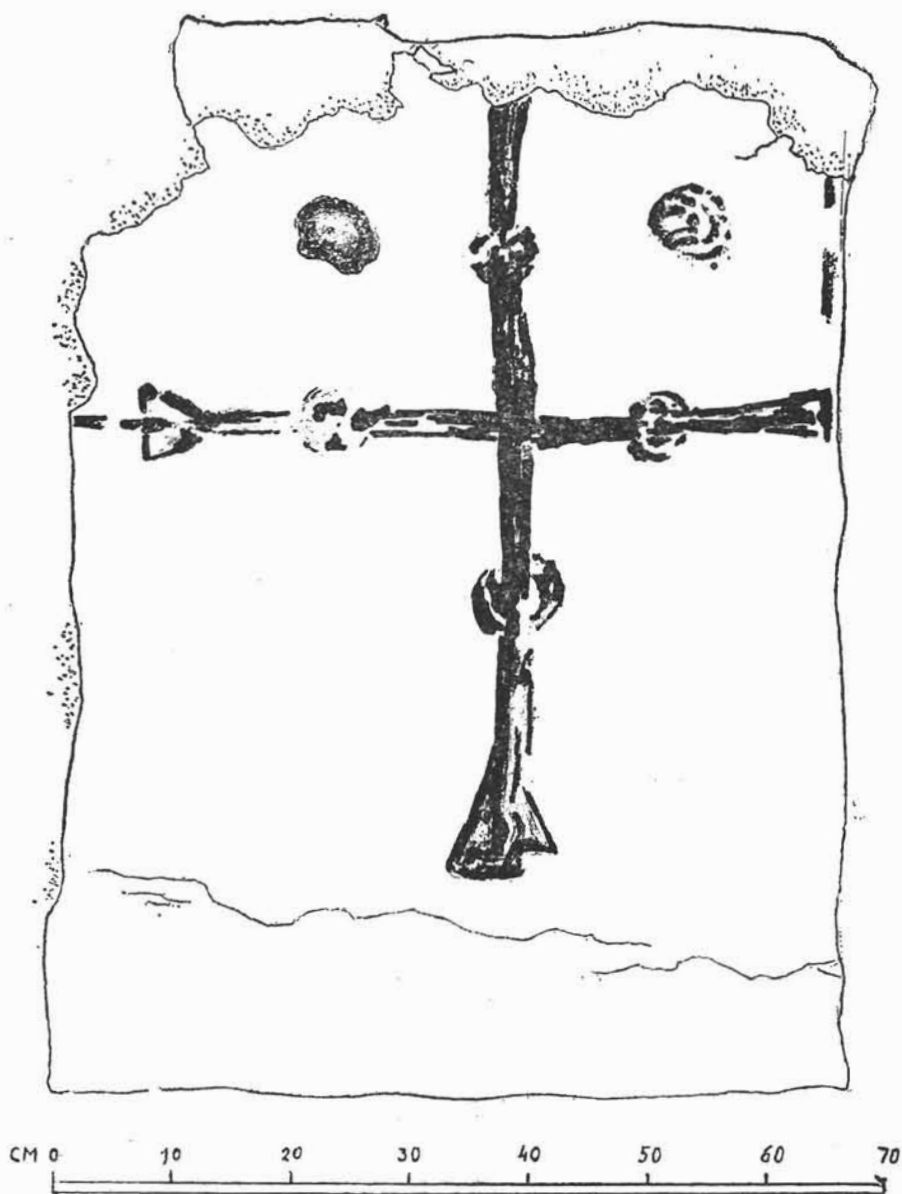

Sl. 5. Presjek kroz ruševine crkve sv. Ivana, pogled prema sjeverozapadu. — *Coupe à travers les ruines de l'église Saint-Jean (sv. Ivan), vue en direction du Nord-Ouest*

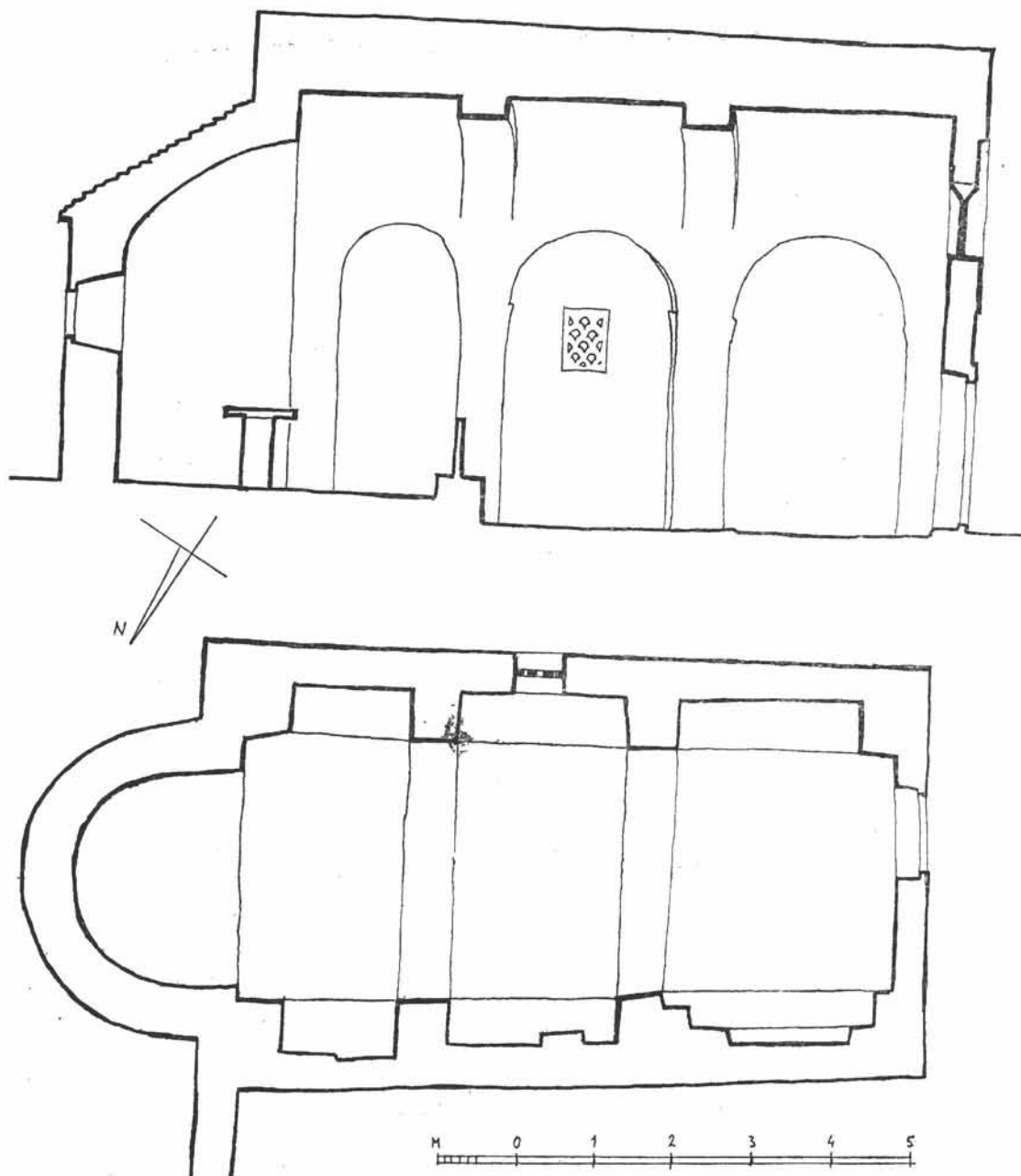
više manjih dijelova, pa sam već onda nagađao da su možda prilikom gradnje korišteni ostaci starijih zidova. Na sjevernom uglu ustanovljeno je da se zid nastavlja pod susjednu njivu. Dalja istraživanja treba koncentrirati upravo na taj zid da se ispita njegov sastav, veze s eventualnim susjednim prostorijama ili starijim zidovima. Vrlo je vjerojatno da je ova crkva kao i većina naših predromaničkih spomenika sagrađena na rimskim ruševinama, a naziv *cella* što, kako sam već naglasio, označava mali samostan, upućuje na to da je pored crkve moglo biti prizidanih prostorija. U unutrašnjosti crkve pronađena je velika količina tankih ploča kojima su bili konstruirani lukovi i svodovi i bio pokriven krov. Pronađen je i odlomljen dio luka, još kompaktan, koji je bio konstruiran od takvih tanjih ploča s obilnom žbukom. Na površini apside pronađen je znatan broj pravilnih blokova sedre kojima je bez sumnje bila sagrađena kalota apside. Unutrašnjost je crkve bila ožbukana. Sačuvala se prilična površina, naročito u apside i na sjeverozapadnom zidu. Nema tragova oslikavanja. Jedini je slikani ukras spomenuti križ na oblacionariju. On zaslužuje punu pozornost zbog arhajske ikonografije što me navodi da ga datiram rano, možda i u vrijeme gradnje crkve. Naime krakovi su mu ukrašeni krugovima, a nad njima sa strana nalaze se dva kruga što podsjeća na simbole Sunca i Mjeseca koji se obično susreću na predromaničkim plutejima ukrašenim križevima. Nažalost križ je do danas propao, pa njegov izgled dokumentiram fotografijom iz 1957. god. i kopijom u akvarelu što ju je tada izradio K. Tadić. Na samom dnu apside, uza zid, sačuvali su se ostaci zidanog postamenta za oltar. Takav položaj oltara

Sl. 6. Fragmenti pragova i dovratnika iz crkve sv. Ivana. — *Fragments de seuils et de chambranles de l'église Saint-Jean (sv. Ivan)*

Sl. 7. Križ naslikan na kamenom stolu (oblacionariju) u crkvi sv. Ivana. —
Croix peinte sur une table de pierre (oblacionarium) dans l'église Saint-Jean
(sv. Ivan)

Sl. 8. Pretpostavljen izvorni izgled crkve sv. Ivana, tlocrt i presjek s pogledom na jugo-istok. — *Aspect supposé d'origine de l'église Saint-Jean (sv. Ivan), plan et coupe, vue en direction du Sud-Est*

nije karakterističan za rani srednji vijek, pa se pronađeni postament mora smatrati ostatkom kasnijeg oltara. Usred apside otkopana je i jedna kamena ploča vel. 69 x 90 cm, deb. 13 cm koja na sebi nema ništa značajno, što bi upućivalo na njezinu funkciju.

Našlo se dosta ulomaka isklesanog kamenja koji su pripadali arhitektonskim elementima. Tri ulomka se spajaju u dio dovratnika, fino klešanog bez ukrasa, dug 132 cm, širok 33 cm, s istaknutim karakterističnim rubom. Dva ulomka s istaknutim rubom sigurno su pripadala pragovima. Pronađena su i četiri ulomka tranzene od kojih se dva veća precizno spajaju i određuju joj oblik. Bila je pravokutnog oblika, široka 54 cm. Ukrasni motiv perforacija bile su »ljuske« (*squamae*), motiv poznat već u starokršćanskoj arhitekturi. U unutrašnjosti crkve, bliže pročelnom zidu, nađen je lijepi impost kapitel bifore ukrašen pleternim motivom. Nažalost oštećen je na rubovima, ali ne toliko da se ne bi uočile sve pojedinosti oblika i ukrasa (dug je 34, visok 23 i širok 16 cm). Pleterni ukras isklesan je na zaobljenim stranama i ponavlja se u istom obliku. Sastoji se od neprekinute tročlane vrpce, koja je u obliku kružnice učvorena po vertikali u petlju, a ta se križa po sredini kružnice. Na donjoj plohi nalazi se četvrtasta rupa za klin, čime je kapitel bio spojen sa stupom, a na gornjoj nalazi se usjek pravilno isklesan u obliku pravokutnika, u koji se usađivala baza dvostrukog luka bifore. Ta se bifora nalazila bez sumnje na pročelnom zidu, kao što je slučaj na crkvi sv. Andrije na Vrgadi, koja ima jednak oblik kao i ova crkva.¹⁶ U jednom suhozidu, u neposrednoj blizini crkve, pronašao sam ulomak stupca oltarne ograde, i to donji dio (vis. 27 cm, šir. 18, deblj. 13 cm). Na prednjoj strani isklesan mu je motiv biljne vitice obrađene poput tročlane vrpce. S jedne strane ima žlijeb za usađivanje pluteja, a donji rub je tako isklesan da se može usaditi u podnožje. U drugom suhozidu našla se konzola s romaničkim profilom.

Unutar crkve, u južnom uglu do ulaza pronađen je neoštećen sarkofag bez poklopca i bez ikakva ukrasa na plohamama. Sigurno je antičkog porijekla, a u crkvu je vjerojatno dospio naknadno, kad ona nije više bila u funkciji i kad je služila kao poljska kuća. U njemu nije nađen nikakav kostur nego je bio zasut istim materijalom kao i čitava crkva.

Rad prihvaćen za tisak 18. studenoga 1986.

¹⁶ M. Domijan, Crkva sv. Andrije na Vrgadi nakon posljednjih istraživačkih i konzervatorskih radova, *Starohrvatska prosvjeta*, III. ser., sv. 13, 135, 137. Crkva sv. Ivana i ta crkva približno su istih dimenzija i proporcija.

Résumé

»ECCLESIAE SANCTORUM IOHANNIS ET VICTORIS TILAGI«

L'auteur publie les résultats des fouilles archéologiques pratiquées dans les églises Saint-Victor (sv. Viktor) et Saint-Jean (sv. Ivan) construites au haut moyen âge au Sud de l'île de Dugi Otok, appelée alors *Tilagus*. Elles sont mentionnées dans plusieurs documents médiévaux des archives du couvent de st. Krševan (Grigonus) à Zadar auquel elles appartenaient. Ces églises ont été démolies et oubliées depuis longtemps. Les ruines de l'église sv. Viktor ont été découvertes sur le mont Citorij avant la seconde guerre mondiale par A. M. Strgačić, considérant par erreur que c'était là l'église sv. Ivan. Les ruines de l'autre église ont été découvertes en 1951 par l'auteur dans le champ Stivanje polje, qui doit son nom à sv. Ivan (Saint-Jean); et il les a identifiées toutes les deux.

Les fouilles archéologiques pratiquées en 1956 et 1957 ont permis de constater que l'église sv. Viktor avait un plan carré de très petites dimensions (seulement 3,35 x 3,35), avec vestibule et probablement surmontée d'une coupole, ainsi que l'église consacrée à Saint Pélégriin, à Savar, de mêmes dimensions, dans la même île, et que l'église sv. Ivan était bien plus grande, de forme longitudinale, avec abside et trois faux arcs le long des murs latéraux. Quelques fragments de sculpture de l'une et de l'autre église ont été découverts et portent les caractéristiques de la décoration architecturale du haut moyen âge. L'auteur a présenté auparavant une brève information sur ces travaux, et présente maintenant une documentation complète avec dessins et photographies.